

МАЛИ ТРУДОВИ

УДК: 910.4(497.7)

**ГЕОГРАФСКО ПОПАТНО ЗАПОЗНАВАЊЕ НА
ПЛАНИНИТЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА****Илија ПЕТРУШЕВСКИ**

Дипломиран географ (во пензија)

ВОВЕД

Површината то ја зафаќа Република Македонија изнесува 25714 km². Од оваа површина 80% се планини, а 20% се котлини, што произлегува дека Република Македонија е поврќе планинска земја. Набљудувано од птичја перспектива ни изгледа како "шаховска табла". Сите планини и котлини си имаат свои имиња кои имиња ги знаат жителите на локалното население. Меѓутоа, луѓето од другите краеве кои патуваат од еден крај на друг ќе ги знаат кои се тие планини и котлини, па би било пожелно тоа да го дознаеме преку овој прилог.

Да започнеме со Скопската Котлина. На северната страна од Котлината е планината Скопска Црна Гора, на запад е ниската планина Жеден, на југ малата планина Воден и Китка, и на југоисток кај Катланово е Градешка Планина.

Релацијата Скопје-Гевгелија

На релацијата Скопје-Гевгелија, напуштајќи ја Скопската Котлина и патувајќи кон Велес, се навлегува во Таорската Клисура на реката Вардар. Десно од патот е Скопска Сува Планина која во продолжение се надоврзува планината Китка, а Китка на Голешница која не прати до Велешката Котлина. Позади овие планини се планините Караџица, Мокра Планина со врвот Солунска Глава, а позади Мокра Планина е Орешка Планина (Даутица). Трите планини не се забележителни од автопатот. Од левата страна на автопатот е реката Вардар во Таорската Клисура е Градиштанската Планина која започнува од реката Пчиња па се протега се до велешкото езеро Младост. Патувајќи во спротивна насока Велес-Скопје, што е еднонасочен пат, се патува преку јужните делови на Градиштанската Планина. Напуштајќи ја планината кај селото Петровец се навлегува во Скопската Котлина. Напуш-

тајќи ја Велешката Котлина од десната страна на патот и реката Вардар, па се до Градско е планината Клепа. На истата релација, од левата страна на патот и Вардар се ниските разбранети ридови со највисокиот врв Илинца висок 664 m. Од Градско до Демир Капија од десната страна низ висоравнината Витачево додека од левата страна на истата релација е областа Сландол, познат како Криволак. Понатака кон Градско на Сландол се надоврзува Конечка Планина (Серта) која се протега некаде до средината на клисурата Демир Капија. Од градчето Демир Капија, па се до Гевгелиското Поле, од десната страна е Марјанската Планина. Југозападно од Марјанската Планина и западно од Гевгелиското Поле, подалеку од автопатот и реката Вардар, па се до границата со Грција е планината Кожуф. На левата страна од автопатот е Вардар, некаде од средината на Демир Каписката Клисура и селото Градец, што е покрај патот, на Конечка Планина се надоврзува Градешка Планина, која завршува кај селото Удово. Од селото Удово, па до границата со Грција е ниската планина Плавуш. Клисурата Демир Капија произлегува дека се наоѓа меѓу Марјанската Планина што е десно од Вардар и Конечка и Градешка Планина што се лево од Вардар.

Релацијата Скопје- Косово

Патот Скопје - Косово оди по долината на реката Лепенец која се наоѓа меѓу две планини создавајќи ја Качаничката Клисура. Патувајќи по овој пат десно од него или лево од Лепенец е Скопска Црна Гора, додека лево е Шар Планина.

Релацијата Скопје- Охрид

Патната релација Скопје - Охрид, започнува во западниот дел на Скопската Котлина. напуштајќи ја Котлината се навлегува во Скопскиот Дервен. Од десната страна на патот е планината Жеден, а од левата страна е Сува Гора кој огранок во дервенот се вика Каршијак. По завршетокот на Скопскиот Дервен благо се спушта во Полошката Котлина. На запад и северозапад од котлината е Шар Планина, додека од југоисточната страна на котлината или лево од патот Тетово – Гостивар продолжува Сува Гора. Од Гостивар до Кичево пределот е планински. Првата планина што е од десната страна е планината Бистра која на патот не прати и низ Кичевската Котлина. Од левата страна на патот е планината Буковиќ. Од превојот Стража кој е меѓу планините Бистра и Буковиќ, патот се спушта по падината на Буковиќ до крајните северни зарамнети делови на Кичевската Котлина. Источно од

планината Буковиќ што не се гледа од патот, завршува Сува Гора и се надоврзува планината Челоица, која е лево од патот и завршува некаде кај селото Осломеј - Туин и превојот белези. Од оваа линија кон југ, источно од Кичево и Кичевската Котлина е планината Песјак. Од Кичево кон Охрид до селото Извор од десната страна е планината Бистра додека лево се крајните северни делови на Илинска Планина. Од селото Извор десно започнува планината Стогово, која покрај патот е се до превојот Пресека, а од левата страна е Илинска Планина. Од селото Извор до превојот Пресека пределот се вика Хопачко. Од превојот Пресека кон Охрид е пределот Дебарце. Десно од патот е планината Караорман кој покрај патот е се до селото Ботун каде започнува Струшкото Поле. Од десната страна после превојот Пресека, меѓу селата Годивје и Песочани е Славеј Планина огранок на планината Караорман. Од левата страна на патот е Илинска Планина. Напоменуваме и тоа покрај патот во Дебарце, па се до селото Ботун се патува покрај реката Сатеска. Од Ботун до пред Охрид од левата страна на патот се западните падини на Илинска Планина.

Релацијата Маврово- Охрид

Ако се патува за Охрид преку Маврово и Дебар, на почетокот од десната страна на патот е Шар Планина, а од левата страна е планината Биста. Двете планини десно и лево од патот се протегаат се до реката Радика. Патувајќи покрај реката Радика од десната страна е планината Крчин (Дешат), а од левата страна на патот е планината Бистра. Заминувајќи го Дебарското Езеро од десната страна започнува планината Јабланица и не прати се до Охридското Езеро. Од левата страна пред Дебарското Езеро започнува планината Стогово. На Стогово се надоврзува планината Караорман која е лево од патот се до Струшкото Поле. Пределот меѓу овие планини се вика Малесија или Дебарски Дримкол.

Релацијата Кичево-Прилеп

Од Кичево еден пат оди за Прилеп преку гратчето Брод. Во почетокот патот оди покрај горниот тек на реката Треска. Од Кичево до Брод од десната страна е Бушева Планина, а од левата страна на патот и реката Треска е планината Песјак. Од Брод кон Прилеп од десната страна на патот пак е Бушева Планина, а лево се јужните падини на Орешка Планина (Даутица). Напуштајќи ги планинските предели, патот навлегува во северниот дел на Прилепското Поле.

Релацијата Кичево-Битола

Од Кичево поточно од селото Другово преку Демир Хисар се оди за Битола. Од десната страна на патот, прво е Илинска Планина, потоа Планенска Планина и пред Битола е Црновршкиот Рид. Од левата страна на патот тргнувајќи од селото Другово е планината Љубен. После Љубен е малата планина Орлак која е продолжение на Бушева Планина.

Десно од патот Кичево - Цер - Крушево е планината Љубен, а лево од патот е Бушева Планина.

Релацијата Охрид-Преспа

Меѓу Охридското и Преспанското Езеро се планините Галичица и Исток (Петра). Галичица го зафаќа јужниот дел, а Исток северниот дел се до патот Охрид - Ресен.

Патувајќи од Охрид до Ресен, како што рековме десно е планината Исток (Петра), а лево од патот прво е Илинска Планина, па потоа Планинска Планина и се навлегува во Преспанската Котлина и градот Ресен. Од Ресен патот продолжува за Битола, искачувајќи се по падините на планината Баба што е од десната страна и Бигла од левата страна на патот. Овие две планини се поделени со превојот Гавато. Пред да се стаса во Битола од левата страна на патот и Црновршкиот Рид. Од Битола до Прилеп се патува низ Пелагониската Равнина. Десно од патот на извесна оддалеченост е Селечка Планина на која десетина km пред Прилеп се надоврзува планината Дрен. Од левата страна на патот по напуштањето на Битола е малата планина Орлак. Од Прилеп до Градско патот оди преку превојот Плетвар.

Релацијата Прилеп-Градско

Напуштајќи го Прилеп патот благо се издига по ридовите на Мариовска Сува Планина што е од десната страна и планината Бабуна на која се надоврзува ниската планина Клепа што се наоѓа од лева страна на патот. Превојот Плетвар фактички е меѓу овие две планини. Напуштајќи ги падините на овие планини се патува покрај реката Раец, а потоа Црна Река, кои течат низ пределот Тиквеш.

Релацијата Скопје- Србија

Патувајќи од Скопје за Србија, автопатот оди по источниот дел на Скопската Котлина. Пред да се напушти котлината од левата страна е планината Скопска Црна Гора која е лево од патот се до границата со

Србија. По излегувањето од котлината патот оди по благо разбранетиот предел Жеглигово. После Куманово од десната страна на патот е малата ниска планина Руен. Руен е и лево од патот Куманово - Крива Паланка, која планина завршува во коритото на реката Пчиња.

Релацијата Куманово-Кр.Паланка

После Куманово, од автопатот се двои пат за Крива Паланка и Бугарија. Од десната страна на овој пат се северните делови на Марјанска Планина десно од с.Ранковци се започнува планината Осогово, која не прати се до границата со Бугарија. Од левата страна на патот после планината Руен и реката Пчиња се наоѓа планината Кумановски Козјак. Северно од селото ранковци и подалеку од патот е планината Герман. Во продолжение на планината Герман е планината Бирино, која е северозападно од Крива Паланка, а пак по сртовите на Бирино се наоѓаат границите со Србија и Бугарија. Не само тоа, туку на неа е и граничното тромеѓе меѓу Србија, Бугарија и Република Македонија.

Релацијата Куманово-Штип

Десно од патот Куманово - Свети Николе - Штип е Градиштанската Планина, а пак лево е планината Манговица. Патувајќи кон Крива Паланка, после селото Страцин од десната страна се двои пат за Кратово и Пробиштип. Десно од патот пак низ планината Манговица, а лево планината Осогово.

Релацијата Велес-Штип-Делчево

Од Велес за Штип се поминува низ Овче Поле. Нешто подалеку од десната страна на патот е ниската планина со врвот Иланца, истиот што се наоѓа лево кога се патува од Велес кон Градско. Во продолжение кон Штип од десно низ Свети Јованскиот Рид. Од Штип до Делчево се патува покрај реката Брегалница. Десно од патот, поаѓајќи од Штип за Кочани е планината Плачковица, а лево меѓу овие два града прво е планината Манговица, а после Злетовска Река која се влива во Брегалница, е планината Осогово која не прати се до Делчево. После Кочани патувајќи кон Делчево, Пехчево и Берово, десно од патот се планините Обозна и Голак. Лево од патот Делчево - Пехчево - Берово е планината Влаина. На Влаина се наоѓа границата со Бугарија. Пределот меѓу Обозна и Голак од една страна и Влаина од друга страна се вика Пијанец.

Релацијата Штип-Радовиш-Струмица-Бугарија

Имаме планини од двете страни и на патот Штип - Радовиш – Струмица. Поаѓајќи од Штип првата планина од десната страна е Коначка Планина или Серта, а после селото Лекавица, па се до Струмица не прати планината Смрдеш. Од левата страна после Штип е пределот Јуруклук кој постепено се издига кон планината Плачковица, а после Радовиш е Малешевската Планина. Од Радовиш до Струмица патот минува низ Радовишкото Поле.

Продолжувајќи го патот од Струмица до Петрич се оди низ Струмичкото Поле. Десно од патот е планината Беласица, а лево е планината Огражден.

Релацијата Берово-Струмица

На релација Берово - Струмица, се минува првин преку Малешевските планини, а после селото Двориште преку планината Огражден. Преминувајќи преку Огражден патот се спушта во Струмичкото Поле и градот Струмица.

GEOGRAPHICAL WAY OF THE MOUNTAINS IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA

Ilija Petrusevski

SUMMARY

In this paper several travel directions along the Macedonian roads with roadside geographical features are presented. Despite of small country area there are very interesting landscapes in Macedonia. Some of them deserve real attention especially those that are visible from the main roads. They are briefly presented in the relation Skopje-Gevgelija, Skopje-Kosovo, Skopje-Ohrid, Mavrovo-Ohrid, Kicevo-Prilep, Kicevo-Bitola, Ohrid-Prespa, Prilep-Gradsko, Skopje-Srbija, Kumanovo-Kr.Palanka, Veles-Stip-Delcevom, Stip-Radovis-Strumica-Bugarija, Berovo-Strumica ect.